

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Педагогічний інститут

Кафедра педагогіки та психології

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

З НАВЧАЛЬНОЇ (ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ) ПРАКТИКИ

для студентів 2-го курсу денної форми навчання

напряму підготовки 6.01010101 – «Дошкільна освіта»

(освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»)

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри педагогіки та психології

протокол № 2 від 07 вересня 2016 р.

завідувач кафедри_ Г. І. Іванюк

Київ – 2016

Методичні рекомендації до програми навчальної (психолого-педагогічної) практики [для студентів 2-го курсу напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»] / О.А. Венгловська, А.Д. Січкач, О.О. Музика. – Київський університет імені Бориса Грінченка, 2016.

Укладачі:

Венгловська Олена Анатоліївна, канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Січкач Алла Дмитрівна, канд. пед. наук, старший викладач кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;

Музика Олена Оксентіївна, канд. псих. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Методичні рекомендації обговорено й затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка

Протокол № 2 від «07» вересня 2016 р.

Завідувач кафедри педагогіки та психології

Г.І. Іванюк

Мета та завдання навчальної (психолого-педагогічної) практики

Мета практики: закріплення та поглиблення теоретичних знань, отриманих студентами в процесі вивчення педагогічних та психологічних дисциплін, формування професійних компетенцій майбутніх вихователів дошкільного навчального закладу.

Завдання практики:

– ознайомлення студентів-практикантів із специфікою діяльності дошкільного навчального закладу та особливостями організації процесу життєдіяльності в групах дітей раннього віку;

– залучення студентів до психолого-педагогічних спостережень щодо вивчення особистості дитини раннього віку в освітньому процесі;

– удосконалення діагностичних умінь і навичок проведення індивідуальних психологічних досліджень в групі дітей раннього віку та узагальнення їх результатів;

– сприяння формуванню практичних умінь щодо організації і методики проведення освітньої роботи з дітьми раннього віку;

– формування культури педагогічної діяльності (культура мовлення, культура спілкування, культура зовнішнього вигляду);

– розвиток професійних компетенцій, інтересу до професії вихователя та потреби в педагогічній самоосвіті.

ЗМІСТ І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Змістовий модуль І.

Організаційно-педагогічна діяльність студентів-практикантів:

- складання індивідуального плану роботи на період навчальної (психолого-педагогічної) практики;
- ознайомлення з плануванням розвивально-освітньої роботи у групах дітей раннього віку та веденням документації вихователем;
- участь у бесідах із директором дошкільного навчального закладу, методистом, медичним працівником, вихователями, іншими спеціалістами;
- консультування керівника практики з питань ведення ділової документації практики.

Змістовий модуль 2.

Навчально-дослідна діяльність:

- здійснення психолого-педагогічної діагностики розвитку дитини раннього віку: проведення спостереження за однією дитиною і визначення особливостей її розвитку за наступними показниками: моторика; уміння; навички; мовлення; образотворча діяльність; емоційно-соціальний розвиток; предметна діяльність.

Змістовий модуль 3.

Вивчення особливостей розвивально-освітнього процесу:

- ознайомлення із специфікою розвивально-освітнього процесу в групах дітей раннього віку;
- з'ясування особливостей розподілу обов'язків між вихователем і помічником вихователя щодо організації життєдіяльності дітей;
- аналіз змісту і структури розвивального середовища груп раннього віку: обладнання, підбір іграшок і дидактичного матеріалу (демонстраційного та роздаткового), з'ясування його відповідності віковим, психічним і гігієнічним

ВИМОГАМ.

Змістовий модуль 4.

Освітньо-виховна робота студента-практиканта у ролі вихователя

дітей раннього віку:

- спостереження і аналіз організації процесу життєдіяльності дітей в групах раннього віку;
- організація процесу життєдіяльності дітей у парі з вихователем;
- самостійне проведення та самоаналіз фрагмента організації життєдіяльності дітей під керівництвом вихователя;
- виготовлення студентами наочних дидактичних посібників.

ЕТАПИ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ

Перший тиждень

Ознайомлення з дошкільним навчальним закладом. Бесіда із директором (завідувачем), вихователем-методистом, медичними працівниками, вихователями. З'ясування типу дошкільного навчального закладу, укомплектованість його педагогічними кадрами, їх кваліфікаційний рівень; віковий склад дітей.

Екскурсія студентів-практикантів з метою ознайомлення з базою практики та умовами, які створені для виховання дітей раннього і дошкільного віку.

Розподіл студентів для щоденної самостійної роботи в групі дітей раннього віку (по 2 особи).

Ознайомлення з документацією навчальної (психолого-педагогічної) практики та вимогами щодо її ведення.

Складання індивідуального плану роботи студента-практиканта.

Ознайомлення з календарно-тематичним планом групи дітей раннього віку: структура, зміст, специфіка планування.

Бесіда з вихователем, знайомство з дітьми, встановлення комунікації,

з'ясування допомоги студентів у виготовленні дидактичних посібників для організації роботи із дітьми раннього віку.

Спостереження за організацією життєдіяльності дітей в групах раннього віку впродовж дня. Допомога вихователю в організації побутових процесів у першу і другу половини дня: підготовка до сніданку (обіду, вечері), сніданок (обід, вечеря), одягання, роздягання, підготовка до сну, організація пробудження після сну.

Другий тиждень

Обрання дитини з метою проведення психолого-педагогічної діагностики її розвитку і подальшого складання психолого-педагогічної характеристики (додатки А, Б, В, Д). Спілкування з обраною дитиною, спостереження за її самостійною діяльністю.

Психолого-педагогічна діагностика розвитку різних сфер дитини відповідно до програми психолого-педагогічного дослідження. Виконання завдань психолого-педагогічного дослідження.

Вивчення особливостей організації побутових процесів у групах дітей раннього віку. Допомога вихователю в організації побутових процесів та ігор-занять в першу і другу половини дня.

Третій тиждень

З'ясування особливостей розвивально-освітнього середовища у групах дітей раннього віку, наявність іграшок (додаток Л), посібників та їх призначення; особливості забезпечення режиму життя 2–3-річних дітей. Виконання завдання педагогічного дослідження.

З'ясування розподілу обов'язків між вихователем і помічником вихователя (додаток Е). Звернути увагу на врахування вихователем індивідуальних особливостей, стану здоров'я, настрою дитини.

Виконання фрагментів організації життєдіяльності (побутові процеси, ігри-заняття) дітей раннього віку у парі з вихователем. Вивчення умов щодо

сенсорного виховання дітей дошкільного віку (додаток Ж).

Складання графіка самостійного проведення студентами-практикантами фрагментів розвивально-освітнього процесу та його затвердження керівником практики.

Четвертий тиждень

Підготовка конспектів організації різних форм життєдіяльності дітей раннього віку для самостійного проведення, узгодження їх з вихователем та керівником практики (додаток К).

Самостійне проведення студентами-практикантами окремих фрагментів організації життєдіяльності дітей під керівництвом вихователя у першу і другу половини дня: ранкова гімнастика, організація рухової активності, підготовка до заняття та заняття, ігрова діяльність, спостереження, індивідуальна робота, пробудження після сну, гімнастика пробудження, побутові процеси. Самоаналіз та аналіз педагогічної діяльності студентів-практикантів (додаток З).

Підготовка і оформлення результатів спостережень з метою написання психолого-педагогічної характеристики дитини 2–3-річного віку.

Складання психолого-педагогічної характеристики дитини 2–3-річного віку.

Підготовка звітної документації з навчальної (психолого-педагогічної) практики.

Підведення підсумків практики разом із педагогічним колективом дошкільного навчального закладу. Презентація студентами-практикантами самостійно виготовлених наочно-дидактичних посібників.

Підготовка до звітування на підсумковій конференції в Педагогічному інституті.

КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Підсумковий контроль здійснюється після завершення виконання завдань і змісту психолого-педагогічної практики в групах дітей раннього віку.

Орієнтовна оцінка видів діяльності за рейтинговою системою

Таблиця 1.

№ з/п	Вид діяльності	Оцінювальні бали
1.	Відвідування педагогічної практики (20 днів)	5
2.	Складання індивідуального плану	1
3.	Аналіз результатів психолого-педагогічних спостережень (щоденник)	5
4.	Виконання завдань психологічного дослідження	7
5.	Виконання завдань педагогічного дослідження	7
6.	Наочний дидактичний посібник	5
7.	Самостійна організація фрагментів життєдіяльності дітей раннього віку	15
8.	Звіт про проходження практики	5
Разом		50

Перелік звітної документації

1. Звіт про проходження навчальної (психолого-педагогічної) практики.
2. Індивідуальний план роботи студента-практиканта.
3. Щоденник студента-практиканта.
4. Результати виконання завдань психологічного дослідження.
5. Результати виконання завдань педагогічного дослідження.
6. Самостійно виготовлений наочний дидактичний посібник.
7. Конспекти фрагментів організації життєдіяльності дітей у першу і другу половини дня (2), конспекти занять (1).

Рекомендована література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Науковий керівник : А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук.; [Авт. кол-в : Богуш А.М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В. та інш.] // Вихователь-методист дошкільного закладу : спецвипуск. –2012. – С. 4-30.
2. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: В. О. Огнев'юк ; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н. І. Богданець-Білокаленко [та ін.]; наук. ред.. Г. В. Беленька, М. А. Машовець ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – 304 с.
3. Діагностика психічного розвитку дітей раннього віку: Шкала оцінки психічного розвитку від 1 до 3 років (15-36 місяців) (за методикою Манової-Томової) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://psylist.net/praktikum/00040.htm>
4. Методичні рекомендації до програми розвитку та виховання дитини раннього віку «Зернятко» / Під ред. О. Л. Кононко. – К. : Кобза, 2004. – 188 с.
5. Олексенко С. Діагностика психомоторних здібностей у дітей раннього віку / Світлана Олексенко // Психолог дошкілля. – 2010. – №12(17). – С. 12-17.
6. Пантюхина Г. В. Методы диагностики нервно-психического развития детей раннего возраста / Г. В. Пантюхина, К. Л. Печора, Э. Л. Фрухт. – М. : ВУНМЦ, 1996. – 76 с.
7. Пантюхина Г. Л. Диагностика нервно-психического развития детей первых трех лет жизни / Г. Л. Пантюхина, К. Л. Печора, Э. Л. Фрухт. – М. : Просвещение, 1996. – 87 с.
8. Підбір і використання іграшок для дітей раннього віку у дошкільних навчальних закладах: методичні рекомендації. Додаток до Листа МОН України від 17.03.06 за № 1/9-15 // Дошкільне виховання. – 2006. – № 5. – С. 11-13.
9. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Практикум : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання» / Т. І. Поніманська, І. М. Дичківська. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 352 с.

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ

ДОКУМЕНТАЦІЯ

Навчальної практики
(в групах дітей раннього віку)

Студента _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Курсу, групи _____

Напрямок підготовки 6.01010101 – «Дошкільна освіта»

Київ – 2016

Індивідуальний план роботи студента-практиканта

на період з _____ до _____ 2016 року

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			

**Київський університет імені Бориса Грінченка
Педагогічний інститут**

Кафедра педагогіки та психології

**Щоденник
навчальної практики
(в групах дітей раннього віку)**

Студента _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Курсу, групи _____

Напрямок підготовки 6.01010101 – «Дошкільна освіта»

Київ – 2016

Навчальна практика (в групах дітей раннього віку)
проводилася у _____ групі
дошкільного навчального закладу № _____ м. Києва
з _____ до _____ 2016 року

Керівник практики _____

Директор (завідувач) _____

Вихователь-методист _____

Вихователі _____

Помічник вихователя _____

Адреса ДНЗ _____

Телефон ДНЗ _____

Список дітей групи

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____
11. _____
12. _____
13. _____
14. _____
15. _____
16. _____

Форми організації життєдіяльності дітей (режим) _____ групи

Розклад занять

Щоденний план роботи студента-практиканта

Дата	Завдання практики	Спостереження і аналіз розвивально-освітнього процесу	Примітка

ДОДАТКИ

Додаток А

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ШКАЛА ОЦІНКИ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ ВІД 1 ДО 3 РОКІВ (15-36 МІСЯЦІВ)

(За методикою В. Манової-Томової)

Шкала для оцінки психічного розвитку дітей від 1 до 3 років складається з чотирьох поділок для другого року і двох для третього. Кожна поділлка включає 6 показників (відповідно до шести сторін психічного розвитку); 4 поділки для другого року – 15, 18, 21, 24 місяці – охоплюють по 3 місяці і кожний показник має величину $\frac{1}{2}$ місяця. Шкала оцінки психічного розвитку побудована з двох поділок, які охоплюють по 6 місяців – 30 місяців, 36 місяців; кожний показник має величину 1 місяць. Шість показників шкали для 1-3 років розподілені так: моторика (М), уміння (У), навички (Н), образотворча діяльність (О), емоційно-соціальний розвиток (ЕС), мовлення (М).

15 місяців (1 рік 3 місяці)

1. М. Ходить сама, але часто падає.
2. У. Ставить п'ять кубиків один на один.
3. Н. Тримає ложку під час їжі.
4. О. Може тримати олівець і залишає сліди.
5. ЕС. Виконує два завдання за вказівкою дорослого.
6. М. Користується десятьма і більше словами.

18 місяців (1 рік 6 місяців)

1. М. Ходить упевнено, рідко падає.
2. У. Відтворює побачене в діях з іграшками.
3. Н. Пробує їсти самостійно.
4. О. Креслить спонтанно і старанно.
5. ЕС. Хочє все робити сама.
6. М. Пробує зв'язати два слова у речення.

21 місяць (1 рік 9 місяців)

1. М. Робить спроби бігти.
2. У. Кидає м'ячик у коробку (корзину).
3. Н. Їсть самостійно.

4. О. Креслить у межах аркуша.
5. ЕС. Шукає допомоги в дорослого, коли хтось забирає іграшку.
6. М. Може назвати п'ять зображень на картинці.

24 місяці (2роки)

1. М. Сходить і спускається східцями, тримаючись за поручні.
2. У. Перегинає надвоє аркуш паперу.
3. Н. Регулює свої фізіологічні потреби – майже не мочить штани.
4. О. Наслідуючи, креслить вертикальні та горизонтальні лінії.
5. ЕС. Вступає у контакт з іншими дітьми.
6. М. Ставить перші запитання.

30 місяців (2роки 6місяців)

1. М. Бігає значно краще.
2. У. Розстібає три гудзики.
3. Н. Систематично сповіщає про фізіологічну потребу.
4. О. Креслить криву замкнену лінію.
5. ЕС. Можна впевнити словами відмовитись від чогось.
6. М. Ставить різноманітні запитання.

36 місяців (3роки)

1. М. Сходить і спускається східцями без опори.
2. У. Вставляє п'ять кубиків один в один.
3. Н. Самостійно роздягається і роззувається.
4. О. Малює кульку, м'ячик, яблуко та ін.
5. ЕС. В іграх відображає навколишнє життя і входить у роль.
6. М. Може зв'язано розказати (переказати) простий випадок або оповідання.

ВИКОРИСТАННЯ ШКАЛИ ПОКАЗНИКІВ У ДІАГНОСТИЦІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Для того, щоб дати оцінку психічного розвитку дитини у даний момент через «коефіцієнт розвитку», необхідно встановити точно: а) її календарний вік (КВ); б) вік її психічного розвитку (ВР).

Календарний (хронологічний) вік (КВ) – це реальний вік дитини на момент дослідження. Він визначається різницею між датою народження і датою дослідження.

Психічний вік, або вік розвитку (ВР), становить рівень психічного розвитку. Він визначається здатністю при дослідженні за шкалою залежно від кількості показників, які

реалізувала дитина у своєму розвитку для даного вікового мікроперіоду. Вік розвитку рідко збігається з хронологічним віком. Найчастіше він або більший, або менший від календарного віку.

Це показує, що у загальному розвитку все це не є нерозривною єдністю, існує відносна самостійність розвитку окремих напрямів. Наприклад, може відбуватися швидкий розвиток моторики, а відставати відносний розвиток мовлення або емоцій. Отже, систематизація показників – норм у наведених шкалах дає можливість визначити не лише загальний вік розвитку (загальний психічний вік), а й вік розвитку в даний момент кожного з основних напрямків психіки: вік розвитку моторики, емоцій, мовлення тощо.

Наприклад: календарний вік (КВ) дитини Л.М. – 23 місяці. Дані оцінки віку розвитку (ВР) такі:

моторика – 24-місячний вік;

уміння руки – 21-місячний вік;

навички – 21-місячний вік;

образотворча діяльність – 18-місячний вік;

емоційно-соціальний розвиток – 18-місячний вік;

мовлення – 18-місячний вік.

Загальний психічний вік = (ВР) – 20 місяців.

Це свідчить: 1) загальний психічний вік дитини 20 місяців, тобто менший від хронологічного віку на 3 місяці (23 місяці); 2) розвиток рухів випереджає календарний вік на 1 місяць; 3) вік мовлення, емоційно-соціального розвитку та образотворчої діяльності значно нижчий від хронологічного віку (на 5 місяців).

Дані за кожним показником для перегляду при дослідженні занотовуємо у спеціально розграфлені аркуші. Але саме визначення психічного віку (віку розвитку) не може дати задовільну оцінку психічного розвитку. Вона дуже часто визначається на основі безпосереднього оволодіння показниками, і тому одне й те саме числове вираження психічного віку може мати різне значення у двох дітей або в однієї дитини в різні періоди розвитку. Наприклад, дві дитини можуть мати однаковий вік розвитку – 18 місяців, але в однієї це буде наслідком розвитку аспектів психіки, а в іншій картина розвитку може бути відмінною:

Показники	Дитина А	Дитина Б
Моторика	18 місяців	21 місяців
Уміння	18	18
Навички	18	21
Образотворча діяльність	18	18
Емоційно-соціальний розвиток	18	15
Мовлення	18	15
Загальний вік розвитку	18	18

Загальний рівень (вік розвитку) в обох випадках дорівнює 18 місяців, але по суті внутрішня будова і співвідношення окремих аспектів розвитку у них різні. У першої дитини розвиток здійснюється послідовно, систематично і гармонійно, у другій існує певна дисгармонія: деякі з основних аспектів (моторика та навички) випередили календарний вік, а інші (емоційно-соціальний, мовлення) відстали від календарного віку.

Психічний вік має велике значення в оцінці та діагностиці, оскільки виявляє рівень розвитку, але його значення є не абсолютним, а відносним. Щоб доповнити неточність і відносність оцінки виявленням психічного віку, співвідносимо два віки – календарний і психічний і через коефіцієнт розвитку визначаємо оцінку. Коефіцієнт розвитку (Ко Р) – це число, яке отримуємо від співвідношення психічного і календарного віку. Ним визначається ступінь психічного розвитку $Ко Р =$.

Коефіцієнт 80 означає, що розвиток цієї дитини – на межі слабкого; коефіцієнт 93 означає нормальний, добрий розвиток.

Коефіцієнт розвитку КоР може визначити і коефіцієнт загального психічного розвитку (середнє всіх аспектів), і кожного аспекту розвитку зокрема. Таким чином, картина психічного розвитку при оцінці постає точнішою, оскільки можна бачити рівень і ступінь розвитку в аналізованому і синтезованому вигляді. На досвіді багаторазових досліджень ми переконались, що починати обстеження дитини раннього віку або дитини, що вперше прийшла у дошкільний заклад у віці до чотирьох років, необхідно з методик, запропонованих В. Мановою-Томовою.

Отже, за допомогою методики, запропонованої В.Мановою-Томовою, ми обстежили дитину, щоб переконатись, чи немає відставання у дитини за одним із показників психічного розвитку. На виконання цього обстеження, як правило, вистачає одного тижня. Дані конкретних психолого-педагогічних спостережень фіксуємо у заздалегідь підготовленій таблиці за кожним показником (6 таблиць). Зразок таблиць подається нижче. Для пояснення результатів отриманих через формулу, подану вище, рекомендуємо користуватись такою класифікацією: 130 і більше – дуже високий психічний розвиток; 120-129 – високий розвиток; 110-120 – нормальний високий розвиток; 90-110 – середній нормальний розвиток;

80-89 – слабкий нормальний розвиток; 70-79 – межові випадки; 69 і менше – дебільність (за Мановою-Томовою).

Розвиток моторики

15 міс.	18 міс.	21 міс.	24 міс.	30 міс.	36 міс.	Інші спостереження за розвитком моторики.
Ходить сама, хоча можливі часті падіння.	Ходить впевнено, падає рідко.	Робить спроби бігти (темп рухів рук і ніг удвічі швидший ніж ходіння).	Сходить і спускається східцями, тримаючись за поручні	Бігає значно краще (пробігає не менше 10 м).	Сходить і спускається східцями без опори.	

Фіксується як виконується дитиною кожний із показників конкретно на момент обстеження дитини (вказати дату проведення обстеження і що конкретно вдалося виявити за кожним з показників).

Розвиток умінь

15 міс.	18 міс.	21 міс.	24 міс.	30 міс.	36 міс.	Інші спостереження розвитку вмінь.
Ставить п'ять кубиків один на один.	Відтворює побачене у діях з іграшками.	Кидає м'ячик у коробку (корзинку).	Перегинає надвоє аркуш паперу.	Розстібає три гудзики.	Вставляє п'ять кубиків один в один.	

Фіксується, як конкретно дитина виконує кожний із показників на момент дослідження (вказати дату проведення обстеження за кожним з показників і що конкретно вдалося спостерігати за кожним з них).

Розвиток навичок

15 міс.	18 міс.	21 міс.	24 міс.	30 міс.	36 міс.	Інші спостереження за розвитком навичок.
Тримає ложку під час їжі.	Робить спробу їсти самостійно.	Їсть самостійно.	Майже не мочить штанці.	Систематично сповіщає про фізіологічну потребу.	Самостійно роздягається і роззувається.	

Фіксується, як виконує дитина кожний із показників на момент дослідження (конкретно вказується, що спостерігали за кожним із показників, і дата спостереження).

Розвиток образотворчої діяльності

15 міс.	18 міс.	21 міс.	24 міс.	30 міс.	36 міс.	Інші спостереження з образотворчої діяльності.
Може тримати олівець і залишати сліди.	Креслить спонтанно і старанно.	Креслить у межах аркуша.	Наслідуючи, креслить вертикальні і горизонтальні лінії.	Креслить криву замкнену лінію.	Малює кульку, м'ячик, яблучко.	

Фіксується, як виконує дитина кожний із зазначених показників на момент обстеження (конкретно вказується, що спостерігали за кожним з показників, і дата спостереження).

Емоційно-соціальний розвиток

15 міс.	18 міс.	21 міс.	24 міс.	30 міс.	36 міс.	Інші спостереження емоційно-соціального розвитку.
Виконує два завдання за вказівкою дорослого.	Хоче все робити самостійно.	Шукає допомоги у дорослого, коли хтось забирає іграшку.	Вступає у контакт з іншими дітьми.	Можна впевнити словами відмовитись від чогось.	В іграх відображає навколишнє життя і входить у роль.	

Фіксується, як виконує дитина кожний із зазначених показників на момент обстеження (конкретно вказується, що спостерігали за кожним з показників, і дата спостереження).

Розвиток мовлення

15 міс.	18 міс.	21 міс.	24 міс.	30 міс.	36 міс.	Інші спостереження розвитку мовлення.
Користується активно десятьма і більше словами.	Робить спробу зв'язати два слова у речення.	Може назвати п'ять зображень на картинці.	Ставить перші запитання: «Що це?», «Де?».	Ставить різноманітні запитання: Чому?», «Як?».	Може зв'язно переказати простий випадок або оповідання.	

Фіксується, як виконує дитина кожний із зазначених показників на момент обстеження (конкретно вказується, що спостерігали за кожним з показників, і дата спостереження).

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ РОЗВИТКУ ПРОВІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КОПЮВАННЯ МАЛЮНКА

Ця методика дає змогу визначити рівень розвитку сенсомоторної координації дітей від 15 місяців до 3 років. Методика базується на показниках норми розвитку передобразотворчої та образотворчої діяльності В. Манової-Томової.

Для кожної вікової категорії пропонуються різні завдання. Кожне завдання передбачає 2 – 3 спроби.

Матеріали: аркуш паперу (20 × 20), простий олівець.

Вік дитини: 18 місяців.

Зміст завдання: дорослий у присутності дитини щось креслить або малює олівцем на папері, але так, щоб дитина не бачила. Потім кладе аркуш перед нею і дає олівець.

Оцінка: норма, коли під час однієї з двох спроб дитина робить хоча б два-три рухи олівцем і залишає слід.

Вік дитини: 21 місяць.

Зміст завдання: аркуш паперу слід покласти на темну поверхню, щоб він чітко окреслювався. Дорослий говорить: «Можеш креслити олівцем на цьому аркуші, не виходячи за його межі? Ось так (*показує*)». Потім дає олівець дитині. При кожній спробі дитина отримує новий аркуш.

Оцінка: завдання вважається виконаним, якщо під час хоча б однієї зі спроб дитина креслить у межах аркуша.

Вік дитини: 2 роки (24 місяці).

Зміст завдання: дитина отримує аркуш паперу та олівець. На цьому ж аркуші дорослий креслить одну-дві вертикальні лінії і просить дитину зробити те ж саме. Незалежно від того, накреслить вона їх чи ні, він креслить горизонтальну лінію і знову просить накреслити таку саму. Якщо дитина малює

карлючки, замість вертикальних і горизонтальних ліній, то завдання повторюється на іншому аркуші.

Завдання можна подати у вигляді драбини чи хреста.

Оцінка: позитивна оцінка – якщо дитина на одному з двох аркушів накреслила чітко горизонтальні або вертикальні лінії.

Вік дитини: 2 роки і 6 місяців (30 місяців).

Зміст завдання: перед дитиною кладеться аркуш паперу та олівець. Із одного боку аркуша дорослий малює коло і просить дитину намалювати те саме. Інструкцію можна дати у такому вигляді: «Намалюй кульку (м'ячик)».

Оцінка: позитивно оцінюється виконання завдання, коли один раз виходить коло з двох кривих замкнених ліній, початок і кінець лінії збігаються. Правильність кола не береться до уваги.

Вік дитини: 3 роки (36 місяців).

Зміст завдання: перед дитиною кладеться аркуш паперу та олівець. Дорослий говорить і малює: «Зараз я тобі намалюю кульку. А ти зумієш? Намалюй і ти кульку з ниточкою, як моя». Після виконання дорослий каже: «Тепер намалюй яблуко, але з хвостиком». Якщо дитина не починає малювати, дорослий сам малює, а потім знову просить дитину.

Оцінка: з трьох спроб дві мають відповідати таким критеріям: утворення кривої замкненої лінії і ставлення дитини до намальованого, як до якогось зображення (одне – куля, а друге – яблуко).

МЕТОДИКА «ПІРАМІДА»

Методика застосовується для виявлення рівня розвитку співвідносних дій із орієнтуванням на величину, ведучої руки, координації рухів у процесі нанизування **Матеріали:** пірамідка із 3–4 кілець різного розміру, однакових за кольором.

Процедура обстеження. Дитині пропонується розібрати пірамідку. Якщо дитина не розбирає, дорослий робить це сам, і пропонує дитині зібрати її. Якщо

дитина не виконує, дорослий починає подавати їй кільця по одному, щоразу показуючи жестом, що їх потрібно надягати на паличку. Потім пропонує виконати завдання самостійно.

Оцінка: завдання виконане, якщо враховуються величини кілець; як результат – зібрані всі кільця відповідно до розміру. Звертається увага на точність і скоординованість рухів; на те, якою рукою дитина нанизує кільця, а якою підтримує пірамідку.

МЕТОДИКА «УКЛАДАННЯ ФОРМ»

(Різновид методики «Мисочки»)

Мета: виявлення рівня здатності співвідносити дії, орієнтуючись на величину, координувати рухи рук у процесі вкладання форм.

Зміст методики. Дорослий показує дитині, як із великого куба дістати менший, після чого ставить їх перед дитиною і пропонує зібрати.

Оцінка. Показник виконано, якщо дитина збирає куби відповідно до їх величини. Звертається увага на спосіб виконання (примірювання чи зорове співставлення). Допускається зробити не більше трьох спроб.

Матеріали: куби-вставки (чотирикутні мисочки) одного кольору з різницею в довжині ребра 3 см.

Для різних вікових груп добирається різна кількість кубів:

- 1 р. 3 міс., 1 р. 9 міс. — 2 куби (10 см, 7 см);
- 1 р. 9 міс., 2 р. — 3 куби;
- 2 р., 3 р. — 4 куби.

Додаток В**Основні показники нервово-психічного розвитку дитини 3-го року життя****(Від 2р. до 2р. 6 м.)**

1. Розширюється розуміння мови. Дитина розуміє майбутній, минулий часи.
2. З'являються запитання: де? чому? куди?
3. Легко повторює фрази, які почула.
4. Речення багатослівні, хоча граматично ще не зовсім правильні.
5. Мова стає основним засобом спілкування з дорослими і дітьми.
6. Розуміє оповідання без супроводу ілюстрацій.
7. Слова передують початку дій, намірів.
8. У сюжетній грі легко відтворює ряд послідовних, пов'язаних між собою дій, які часто спостерігаються.
9. У своїх діях правильно орієнтується на форму, величину і колір предметів.
10. Початок конструктивної діяльності.
11. У грі об'єднуються 2-3 дитини.
12. Проходить угору по похилій дошці шириною 20 см., довжиною 1,5-2м., яка піднята одним кінцем від підлоги на 25-30 см, і сходить з неї.
13. Стає на табуретку 40x40 см (або лавку) висотою 20 см і сходить з неї.
14. Переступає через палицю або мотузку, підняту на 20-30 см над підлогою.
15. Залазить на гімнастичну стінку (1,5 м) і злазить з неї приставним кроком.
16. Кидає однією рукою (навперемінно) малі м'ячі діаметром 40 см у горизонтальну ціль (на рівні грудей) з відстані 80-100 см.
17. Повністю вдягається, але ще не вміє застібати гудзики й зав'язувати шнурки.
18. Їсть охайно.

**Основні показники нервово-психічного розвитку дитини 3-го року життя
(Від 2р. 6 м. до 3р.)**

1. Легко запам'ятовує вірші й пісеньки.
2. До словника входять усі частини мови, дієприкметники і дієприслівники.
3. Словник складається з 1200-1500 слів.
4. Використовує підрядні речення, хоча граматично не завжди правильно.
5. З'являються запитання: навіщо? Коли?
6. Правильно вимовляє всі звуки, крім Р, Л, шиплячих.
7. Мова емоційна.
8. У сюжетній грі легко відтворює явища, які спостерігались одноразово, встановлює взаємозв'язок і послідовність дій.
9. У грі з предметами надає їм уявного значення, яке відповідає задуму та змісту гри.
10. З'являються елементи рольової гри.
11. Початок зображувальної діяльності.
12. Знає і називає чотири основних кольори.
13. Має уявлення про кількість предметів – один, два, багато, менше, більше.
14. Проходить угору по похилій дошці шириною 15 см і довжиною 2 м, яка піднята одним кінцем від підлоги на 30-35 см, і сходить з неї до кінця.
15. Залазить на табурет (40x40, висота 25 см) і злазить з нього.
16. Переступає через палицю або мотузку, підняті на 30-35 см над підлогою.
17. Проходить по дошці шириною 15 см, піднятій на 30-35 см над підлогою.
18. Залазить на драбинку висотою 1,5 м і злазить з неї приставним або змінним кроком.
19. Кидає однією рукою (навперемінно) малі м'ячі у вертикальну ціль (обруч, діаметр 50-60 см), висота від підлоги 80 см, відстань – 100-125 см.
20. Кидає і ловить великий м'яч з відстані 70-100 см.
21. Може узгоджувати свої рухи з рухами інших дітей, наприклад ходити парами, у колі тупати ногою і одночасно плескати в долоні.
22. Може змінювати темп, напрямок, характер руху, за словесним або музичним сигналом.
23. Може, хоча з деяким напруженням, стримувати свої рухи, чекати сигналу до дії.
24. Вдягається самостійно, застібає гудзики, зав'язує шнурки при незначній допомозі дорослих.
25. Миє руки перед їдою.
26. Без нагадування користується серветкою.
27. Без нагадування дякує після їди.

**Організація життєдіяльності дітей раннього віку
в дошкільному навчальному закладі**

Тема. Реалізація принципу наступності у взаємодії вихователя і помічника вихователя

Зміст завдання

1. За результатами спостереження за організацією різних форм життєдіяльності дітей зробити висновки щодо раціонального розподілу обов'язків вихователя і помічника вихователя:

- Чи враховано вікові та індивідуальні особливості дітей групи?
- Чи виділено достатньо часу для обслуговування кожної дитини?
- Чи забезпечено чергування різних форм активної діяльності та відпочинку кожної дитини?
- Чи забезпечено позитивно-емоційний комфорт дітей в групі?
- Чи мали місце тривалі очікування в процесі організації життєдіяльності дітей?

2. Зробити висновки щодо раціонального розподілу обов'язків вихователя і помічника вихователя.

3. Подати пропозиції щодо усунення недоліків.

Сенсорне виховання дітей раннього віку

Тема. Умови для сенсорного виховання дітей раннього віку в дошкільному навчальному закладі

Зміст завдання

1. Ознайомитися з комплексом дидактичного забезпечення сенсорного виховання дітей:
 - чи достатня кількість дидактичних іграшок, дидактичних посібників?
 - чи забезпечено варіативність дидактичного матеріалу?
 - чи вирішується завдання сенсорного виховання в різних формах організації життєдіяльності (побутові процеси, ігри-заняття, праця, спілкування)?
2. Зробити висновки щодо забезпечення сенсорного виховання дітей раннього віку.
3. Подати пропозиції щодо покращення забезпечення сенсорного виховання дітей раннього віку.

Рекомендації щодо аналізу фрагментів процесу організації життєдіяльності дітей

Аналіз здійснюється на основі нотаток, в яких зафіксовано спостереження фрагментів процесу організації життєдіяльності дітей. Необхідно фіксувати спостереження та зауваження, не зводячи їх до простого „фотографування” того, що відбувається. Слід намагатися простежити логіку заходу, виділити чинники, які дають змогу з’ясувати його основну методичну мету, завдання: освітні, навчальні, розвивальні та виховні.

Після самоаналізу здійснюється колективний аналіз відкритого заходу за участі студентів-практикантів, вихователя вікової групи, вихователя-методиста, директора дошкільного навчального закладу. Керівник практики підсумовує та узагальнює зміст попередніх виступів і виставляє бал.

Орієнтовні питання

для аналізу та самоаналізу фрагменту організації життєдіяльності дітей

1. Чи досягнуто головної мети заняття?
2. Яким передбачено хід процесу чи здійснено особисті наміри?
3. Чи відповідали методи і прийоми віковим і психічним особливостям та рівню розвитку дітей?
4. Які фрагменти найбільш вдалися? Чому?
5. Які труднощі виникли в процесі використання різних методів та прийомів? Шляхи їх подолання.
6. Чи вдалося викликати позитивні емоції у дітей від спільної діяльності ?
7. Які можливості не було реалізовано?

Можливі варіанти форм запису спостереження залікового проекту:

- в одній колонці записують хід процесу, а в другій – досягнення й недоліки;

- поділивши сторінку на три колонки, в першій фіксують зауваження щодо діяльності педагога, пов'язані з ходом заняття, в другій – щодо діяльності дітей, а в третій – санітарно-гігієнічні умови проведення заходу;
- сторінку розбивають на чотири колонки: першу присвячують організаційній діяльності та особистісним якостям педагога, другу – виконанню освітніх і навчальних завдань, третю – реалізації розвивальних і виховних завдань, четверту – діяльності дітей на занятті.

КОНСПЕКТИ РЕЖИМНОГО ПРОЦЕСУ (другий рік життя)**СНІДАНОК**

Програмові завдання: продовжувати вчити дітей користуватися ложкою, пити із чашки. Виховувати культуру прийому їжі (жувати із закритим ротом), охайність, позитивне ставлення один до одного.

Активізувати словник дітей словами: ложка, тарілка, чашка, серветка.

Матеріальні умови: сервіровані столи до сніданку, другий комплект ложок та клейончасті фартушки з розрахунку на кожну дитину.

Організація і проведення виховної роботи з дітьми

По мірі того, як діти миють руки, пропоную їм зайняти свої місця за столом. Бажаю приємного смаку. Нагадую як правильно тримати ложку. Допмагаю окремим дітям та пояснюю: «Поклади ложку на середній палець, ось так, а вказівним та великим підтримуй». В процесі їжі називаю страви, їх якості: «Яка сьогодні смачна каша, м'який хліб, солодкий компот. Звертаю увагу на те, щоб діти добре пережовували хліб, жували із закритим ротом, не кришили на стіл. Підбадьорюю дітей, які їдять повільно: «Як добре їдять сьогодні Оленка і Сашко. Коли вони з'їдять всю кашу, то побачать малюнок на дні тарілки. Дуже стараються Вова і Оля. Вони вже навчилися правильно тримати ложку» тощо. За необхідності догодовую дітей, використовуючи ложки з додаткового комплекту. Нагадую, що пити треба маленькими ковточками із чашки. Допмагаю дітям правильно тримати чашку.

Стежу за тим, щоб діти користувалися серветками, дякували за допомогу.

ЗРАЗОК КОНСПЕКТУ РЕЖИМНОГО ПРОЦЕСУ (для дітей 3-го року життя)

Назва реж. процесу	Програмові завдання	Матеріальні умови	Організація і методика проведення виховної роботи з дітьми	Примітка
Підготовка до сніданку, сніданок.	<p>Продовжувати вчити дітей мити руки, користуючись милом, витирати їх своїм рушником.</p> <p>Розширювати знання про якості води, назву їжі.</p> <p>Формувати вміння користуватися ложкою, їсти безшумно. Бути активними, реагувати на вимоги дорослих, дякувати.</p> <p>Виховувати охайність, позитивне ставлення один до одного.</p>	<p>Умивальна кімната, шматочки мила, рушники з позначками, сервіровані столи до сніданку.</p>	<p>Звертаюсь до дітей, називаючи імена (враховую кількість умивальників): "Діти, ось вже і сніданок Ольга Іванівна принесла. Як смачно пахне! Тарасику, Оксанко, підійдіть до мене, підтягніть рукава (допомагаю при потребі) і підемо мити руки, а потім снідати".</p> <p>Відкриваю крани, перевіряю температуру води, регулюю струмінь води, тільки тоді дозволяю дітям мити руки. Розмовляю з дітьми, розказую про якості води. Стежу, щоб біля умивальника не було більше однієї дитини. Слідкую, як діти миють руки, при необхідності нагадую, що спочатку треба руки намочити під краном, а вже потім намити милом. Промовляю: "Ой, яка тепла водичка". Дітей, які неохоче вмиваються, заохочую віршем І.Кульської "Умивалочка". Показую, як намити руки:" Наче санчата з гірки спускаються". Дивлюсь, чи всі діти змивають мило, показую як це робити. "Зроби, Олю, так як я." Перевіряю чи всі, хто помив руки, витирають їх своїм рушником. Запитую у Толі де його рушничок, чекаю, щоб він назвав і показав картинку. "Рушничок, Толю, потрібно знімати ось так, витирати кожний пальчик, дивись, як Оленка</p>	

**Підбір і використання іграшок для дітей раннього віку у дошкільних
навчальних закладах**

Методичні рекомендації

Додаток до листа МОН України (від 17.03.06 за №1 9/153)

Підбір іграшок для дітей раннього віку
(від 1 до 3 років) з розрахунку на групу дітей

Назва	Необхідна кількість	Фактична кількість
Ляльки, фігурки тварин та людей		
Ляльки:		
немовлята	10	
однолітки	5	
дорослі	2	
М'яконабивні іграшки:		
тварини	15	
літературні персонажі	5	
Фігурки (пластмасові, гумові тощо):		
дітей, дорослих	10	
тварин	20	
літературних персонажів	5	
Предмети лялькового вжитку		
Посуд дитячий і ляльковий:		
столовий	2 набори	
чайний	2 набори	
кухонний	2 набори	
Меблі для ляльок:		
спальня	1 набір	
кухня	1 набір	
ванна	1	
Побутова техніка та засоби зв'язку:		
телефон	4	
праска	4	
плити	2	
Лялькова постільна білизна та одяг:		
одяг (сезонний, святковий, професійний)	3 набори	
санки	4	
коляски	4	
гойдалки	2	

Ігрове обладнання та атрибути для сюжетних ігор:		
«Лікарня»	1 набір	
«Перукарня»	1 набір	
«Магазин»	1 набір	
Транспорт, техніка, споруди		
Транспорт шосейний:		
автомобілі легкові	5	
автомобілі вантажні	5	
автобуси	2	
тролейбуси	2	
автомобілі спеціальні	2	
Транспорт колійний:		
трамваї	2	
потяги	2	
Водний транспорт:		
пароплави	2	
катери	3	
човни	3	
Транспорт повітряний:		
літаки	5	
гелікоптери		
Техніка будівельна:		
екскаватори	2	
бульдозери	2	
котки	2	
Техніка сільськогосподарська:		
трактори	2	
Великогабаритна іграшкова техніка		
Споруди:		
гаражі	2	
Інструмент імітаційний:		
молотки	2	
викрутки	2	
лещата та ін.	2	
гайкові ключі	2	
Іграшки для ігор з піском, водою та снігом		
Лопатки, совки, граблі	По 10	
Відерця	10	
Ситечка	10	
Тачки, возики	2	

Набори форм для піску та снігу	2	
Набори для дослідів із піском, водою, снігом	2	
Гідроспороди: млини, шлюзи, фонтанчики	По 1	
Настільні ігри		
Парні картинки	3–5	
Розрізні картинки	3-4	
Лото	2–4	
Кубики з картинками	5-6	
Сенсорні іграшки		
Піраміди	10	
Вкладники	10	
Іграшки для нанизування, шнурування, втикання, зав'язування	5	
Ігрові центри з різноманітним рухомим, звуковим та світловим оснащенням	5	
Спортивно-моторні іграшки		
Для розвитку дихання:		
кульки повітряні	2	
вітрячки та ін.	2	
Для розвитку загальних груп м'язів та координації рухів:		
сухий басейн	1	
гойдалка	1	
ходунки	2	
каталки (з рухомими деталями, на мотузці, на паличці)	10	
м'ячі діаметром 20-25 см, 10-12 см, 6-8 см	по 5	
м'ячі надувні	5	
Оптичні іграшки		
Калейдоскоп, ролейскоп	1	
Бінокль, підзорна труба	1	
Іграшки з оптичними ефектами	1	
Будівельно-конструктивні іграшки		
Великий будівельний матеріал	1 набір	
Настільний будівельний матеріал	2 набори	
Кубики і цеглинки	3 набори	
Конструктор великогабаритний універсальний	1 набір	
Конструктор настільний пазовий універсальний	3 набори	
Збірно-розбірні іграшки	4	
Театральні іграшки		
Театр рукавичок Бі-Ба-Бо (персонажі казок)	1 набір	
Театр іграшок або площинний	3 набори	
Елементи костюмів театральних або предметів для	3	

рядження		
Ігрове обладнання для театральних ігор та ігор-драматизацій:		
елементи декорацій та споруд для ігор-драматизацій	2	
обладнання для куточка рядження	1	

ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ (НАВЧАЛЬНОЇ)

П.І.Б. студента _____
курс, група _____
напрямок підготовки _____
період проходження практики _____
вікова група _____
керівник від кафедри педагогіки та психології _____

1. Матеріальні, психолого-педагогічні умови проходження практики:
 - матеріальні умови життєдіяльності групи, ДНЗ;
 - партнерська взаємодія студента-практиканта з вихователями, методистом, керівником ДНЗ, керівником педагогічної практики;
 - сприяння вихователів, керівника ДНЗ виконанню завдань практики.
2. Виконання завдань психолого-педагогічного дослідження:
 - результати вивчення психолого-педагогічних особливостей розвитку дитини раннього віку (додатки А, Б, В, Д);
 - результати педагогічного дослідження (Додатки Е, Ж, Л)
 - результати психолого-педагогічних досліджень (характеристика дитини раннього віку).
3. Особливості організації життєдіяльності дітей у ДНЗ (характеристика організації видів діяльності):
 - за якою програмою працює вихователь і дошкільний навчальний заклад;
 - відповідність розвивального середовища групи віковим, індивідуальним, гігієнічним вимогам (іграшки, дидактичні матеріали, обладнання, оформлення групової кімнати, роздягальні, вбиральні) (додаток Л);
 - розподіл обов'язків між вихователем і помічником вихователя (додаток Е).
4. Аналіз результатів організаційно-педагогічної роботи:
 - виконання освітніх, навчальних, розвивальних та виховних завдань;
 - організація дітей;
 - рівень володіння прийомами зацікавлення дітей спільною діяльністю, зосередження уваги дітей, заохочення, підтримання інтересу протягом спільної діяльності;
 - рівень засвоєння методик організації життєдіяльності дітей.
5. Кількісна оцінка самостійно проведеної освітньо-виховної роботи (заповнити таблицю):

Індивідуальний план	Спостереження за організацією життєдіяльності дітей	Фрагменти організації побутових процесів	Ігрова діяльність	Трудова діяльність	Заняття	Прогулянка	Наочний дидактичний посібник
Заплановано							
Здійснено							

6. Організаційно-методична робота:

- участь у заходах за річним планом ДНЗ

7. Особисті пропозиції і побажання щодо удосконалення педагогічної практики
